

MAGNETNO BRDO

MAGNETNO BRDO

Reka Man-Varheđi

Sa mađarskog prevela
Sandra Buljanović Simonović

Naslov originala
Mán-Várhegyi Réka:
MÁGNESHEGY

Copyright © Mán-Várhegyi Réka, 2018
Copyright © 2022. za srpsko izdanje, Heliks

Izdavač
Heliks

Za izdavača
Brankica Stojanović

Urednik
Bojan Stojanović

Lektor
Vesna Đukić

Fotografija na prednjim koricama
Bojan Džodan

Štampa
DMD štamparija, Beograd

Tipografija
Janson Text

Prvo izdanje

ISBN: 978-86-6024-073-8

Smederevo, 2022.

www.heliks.rs

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Kakvu viziju usamljenosti i bunta nam daje pomisao na Margaretu Keveđiš! Kao da se neki džinovski krastavac proširio preko svih ruža i karanfila u bašti i ugušio ih. Kakva šteta što je žena koja je napisala „najbolje odgojene žene su one čiji je um najfiniji“, morala da rasipa vreme piskarajući besmislice i tonući sve dublje u opskurnost i ludilo, dok su se ljudi gurali oko njene kočije kad je nekuda izlazila. Očigledno je luda vojvotkinja postala bauk kojim su plašene pametne devojke.

Virđžinija Vulf: Sopstvena soba

*(prevele Slavica Stojanović
i Smiljka Bogunović)*

1

Ličnosti koje se javljaju u priči koju ovde iznosim, upoznajem na konferenciji u jednom gradu u provinciji. Maj 2000. godine, toplo poslepodne. Nalazimo se u gradu na istoku Mađarske, mesto na kome se konferencija održava reprezentativno je zdanje na glavnom trgu, može biti gradska kuća. U blizini se čuje tup zvuk zvona, provirujući kroz prozor koji se nalazi iza mene vidim da u bašti cvetaju petlova kresta, prkos, hibiskus, oleander.

U duguljastoj prostoriji stolice su poredane u barem dva-deset redova, po pet, šest u svakom redu. Ja sedim skroz pozadi, osećala sam da bi bilo neprimereno da se guram napred, jer sam dozvolu za ulazak u svet društvenih nauka tek pre nekoliko meseci stekla, i moram još mnogo godina da radim kako bih postigla rezultat vredan razmatranja. Za sada, ne mogu ni da zamislim da jednog lepog dana i ja stanem na podijum i iznesem rezultate svojih istraživanja. Šteta što ne mogu jasno da vidim lica. Razlog za to je pre svega taj što ne nosim naočare. Tu su mi u tašni, ali stavljam ih samo onda kada treba da pročitam nešto što je daleko, na primer, titl u bioskopu, ili ono što nastavnik piše na tabli u učionici. Na fakultetu gledam da sedim napred.

Na dosadašnjim sesijama izlagači su svi bez izuzetka bili matori muškarci. Ni sama ne znam odakle mi hrabrosti za to, ali koleginicama sa grupe koje sede do mene iznosim svoje zapažanje o nejednakostima koje se mogu uočiti među polovima i godištima, te spomenem i to da, dok na odseku među učenicima procenat žena iznosi barem šezdeset odsto, dotle je među predavačima ravan nuli. Moje kolegkinice ravnodušno govore hm, ljubazno se osmehuju, samo jedna od devojaka povlači usnu u stranu, čime verovatno izražava da se slaže sa mojim mišljenjem, istovremeno joj se baš to da neko to tako jednostavno iznosi, čini smešnim. Ne znam šta predlaže umesto toga, da li da radije ćutimo ili upravo suprotno, da nastupimo energičnije, u svakom slučaju, preplavi me osećaj stida koji mi je metodično utvuđen. Lice te devojke pamtiću godinama.

Čini mi se da sam pre podne još i uspevala da pratim izlaganja, nakon toga me je oborio konferencijski ručak – supa sa rezancima, pileći paprikaš sa knedlama, kesten-pire sa šlagom. Steže me crna suknja koju sam nosila na maturi i na usmenom delu prijemnog ispita, grudi mi se napele u belo, ispeglanoj košulji.

Izlaganje na temu *Uzajamni pogled – Slovaci i Mađari* istrtilja neki niski kockasti iz Miškolca, onaj što posle toga izlaže *Teorije nacionalizma na smeni milenijuma*, takođe vergla, ni tu ne razumem ni reč.

– Ovi fosili umeju da predaju do kurca – ječi neko blizu mene. Činjenica je da većina njih brzo pročita predavanje, bez naglašavanja, udubljeni u svoj papir. Brzina se može razumeti, zato što je tekst uvek duži od onoga što staje u dvadeset minuta.

Nekoliko redova ispred mene sedi Levente Vadkerti, ista smo generacija na fakultetu, već mesecima sve žive smara s

tim da je zaljubljen u mene. Na kraju semestra smo oboje bili najbolji u grupi, može biti da mu je to zapalilo srce. Levente je visok, sportski tip, ja sam niska i debela. U suštini smo u dobrim odnosima. Povremeno zajedno pušimo na prozoru, sedimo u klubu, ponekad odemo na kafu ili samo raspravljamo o onome što smo čuli na nekom predavanju ili vežbama, sedeći na klupi u bašti Narodnog muzeja. Levente je duhovit, obrazovan, čita važnije nedeljnike. Sada povremeno baca pogled pozadi, raznim grimasama stavlja do znanja šta misli o datom predavaču. Ne želim ništa od njega, pa ipak ne bih volela da vidi kako sam zaspala.

– Ovde nema kiseonika, dajte nek neko otvori prozor – ogласi se jedna žena u blizini, te poput osobe koja je u međuvremenu shvatila da svojim prekornim glasom narušava smirenu monotoniju predavanja, kraj rečenice okrene na kreštanje. Ne osećam se prozvanom, kao i ostali, bespomoćno se osvrćem oko sebe. Malo kasnije, s mukom se priđiže neka stasita devojka, traži kvaku na prozoru, predavač, skroz napred, učuti, izgleda kako može da govori samo kada su sve oči uprte u njega, kada nema nikakvih okolnosti koje bi ga ometale. Posmatramo kako se prozor konačno odškrine pa se otvara širom, nekoliko nas spušta glave.

Kao da su već tu tapkali u iščekivanju kada će im se konačno dozvoliti da uđu, dva žuta leptira ulete u salu za konferencije. U stopu ih prati buka iz bašte, razni zvuci vode. Creva za zalivanje dok kruže i raspršuju vodu. Neda-leko odatle, voda šiklja u jednoj fontani. Srce mi obuzima mir. Više ne čujem predavača, u mislima se obraćam sebi: *Reko, na dobrom si mestu*. U mašti mi iskaču slike potencijalne zbilje. Obala jezera u leto, deca koja vrište, miris kivanog kukuruza. U tom polusnu sedim na obali u beloј,

plastičnoj stolici, nada mnogom vetar talasa krošnje žalosne vrbe i kiselog ruja. Iz pravca puta, stari ljudi idu prema vodi, žene i muškarci u kupaćim kostimima, na glavama im slamnati šeširi, maramice s krajevima vezanim u čvor. Idu bosi duž kamene staze, stopala su im odavno utrenirana, telo im večito crno, već decenijama sva leta provode tu. Pristižu na obalu iz obližnjih ulica, tada sa sobom ne nose ni peškir, nose samo nekoliko igračaka za plažu na naduvavanje, unuku šlahu sa patkicom, izbledeleog dinosaurusu. Približavaju se ujednačenom brzinom, prođu pored mene, na licima im se ne ogleda oduševljenje, ne ogleda se ništa, tako koračaju ka jezeru.

Glava mi padne unapred, trgnem se. Vidim kako se jedan od žutih leptirova otrgne sa moje ruke položene u krilu. Levente Vadkerti mi se nasmeje, nekolicina se okrene ka meni. Moguće je da sam pocrvenela. Toplo mi je.

Predavač je pedesetogodišnjak iz Pečuja, verovatno i on govori već dugo. Tema su Kinezi koji žive u Mađarskoj. Ili možda Jermeni. Nabraja podatke, brojke i procenite, čini se da tumači tabelu koja se prostire na nekoliko stranica. Prema programu, trebalo bi da neko izlaže o poukama iz komparativnog ispitivanja himni, ali ovaj naborani Pečujac nijednom ne spominje reč himna. Može biti da onaj sa himnom nije stigao, pa su umesto njega pomerili napred pečujskog sinologa. Ili jermenologa.

Prođe mnogo vremena dok se na kraju ne zahvali na pažnji i sedne.

– U ovoj sesiji ima još samo dva izlaganja – ustane moderator. Gleda na sat, računa. – Kasnimo četrdeset minuta za onim kako je planirano. Vrlo je važno da od sada zaista obraćamo pažnju na vreme.

Na podijum stane jedna žena. Prepoznajem je, ona je u pauzi za ručak stajala ispred mene u toaletu. Očarano sam posmatrala njenu garderobu, tamnobraon sako od rebrastog somota, zaslepljujuće plave pantalone, koje su, premda farmerke, ipak elegantne. Može biti da je strankinja, pomislila sam. Dok smo čekale, ona je čupala obrve. Pod miškom je stiskala torbu od kože, u jednoj ruci je držala džepno ogledalo, u drugoj pincetu. Licem je tražila snop svetlosti koji je prodirao kroz maleni prozor, a pošto joj je torba sve više klizila, pritisnuvši je butinom o zid trudila se da je spreči da se ne stropošta. Kada je završila s čupanjem obrva, pažljivo je procenjivala rezultat, zatim analizirala kosu. Pogledi su nam se sreli u džepnom ogledalu. Okrenula se ka meni, i iznenađeno sam videla da su joj oči crvene, duž ušnih resica koža tamno ljubičasta od pucanja, lice ofucano, ili je barem odavalo utisak da je umorna.

U jedinom veceu koji je bio u funkciji već odavno je utihnuo zvuk curenja, vladala je potpuna tišina, kao da je osoba koja je po svemu sudeći još uvek bila tamo, u međuvremenu nestala. Posle je taj neko dugo puštao gas. Tanušan, plašljivi zvuk davao je naznake da se dotična osoba svim silama trudi da zadrži ispuštanje gasa, ali je on upravo zbog toga bio tako mučno dug. Kao da neko kućence zaplače u snu.

– Ne mogu – reče žena u sakou i farmerkama. Njen pogled pređe preko mene, od čega me je obuzeo osećaj kao da se zbog mene ražestila, kao da sam ja ta, koja joj zauzima vece. Tašnu je okačila o radijator, pa me lagano odgurnuvši, pojurila do umivaonika, a potom se, kao da se predomislila, vratila, ali samo po tašnu. – Pomeri se – rekla mi je, po treći put me odgurnula, te stala pred jedan od umivaonika i pustila vodu.

Nakon toga se iz vecea iskobeljala žena koja je pustila gas. Teško se izvukla iz kabine, sa gornjim delom kostima, tašnom, mantilom i kesom iz neke drogerije u ruci. Možda je uzrok tome bila kesa, ili uredno ispeglan gornji deo kostima, razmišljala sam o tome, kako mora biti da je onaj tip žene koja je uvek bila osetljiva na higijenu, međutim, nikada nije razvijala svoje koordinacione sposobnosti, stoga joj u starijem dobu najveći izazov predstavljaju oni prostori koji ne samo da su uzani, već su i prljavi.

– Je l' drugi vece nije u funkciji? – pitala me je s pomalo osude. Naravno da je mislila da sam ja ta, koja *ne može*.

– Ne, ne radi – odgovorila sam. – Piše na njemu.

U kabini sam primetila da mi drhte ruke, kao što se u to vreme dešavalo uvek kada bih se našla u napetoj situaciji. Napolju je šikljala voda. Na osnovu zvukova, zaključila sam da mlađa žena zapira celo telo. Perkala se, prskala, raspršivala vodu po sebi, disala duboko, poput onoga ko se upravo sprema da zaroni. Pomislih kako banalne zvuke ne može ispuštati neko ko ima ovako tamnobraon sako i azurno plave farmerke.

Dok sam ja izašla, starija gospođa je već nestala. Novostečena poznanica tad podiže glavu ispod slavine. Umivaonik beše pun pene, boca tečnog sapuna prevrnuta. Sako od rebrastog somota među kolenima, torba na podu. Na farmerkama fleke od vode.

– Oprala sam kosu – reče. Sudeći po znakovima, njene reči behu usmerene ka meni, jer niko drugi nije bio u toaletu. – Ne podnosim kad je masna.

– Istina, toplo je – odgovorila sam nakon kraće pauze.

Iscedila je vodu iz kratke kose, potom protresla glavu, kao pokisli pas svoje krzno. Ceo toalet prekrile su kapljice vode. I mene. Iskreno sam se začudila tome što ona ne mari za to.

Još nekoliko puta je provukla ruku kroz kosu, potom papirnim ubrusom obrisala lice, grudni koš, te gurnula po jedan papirni ubrus ispod oba pazuha.

– Malo sam nervozna – reče, te odstupi od umivaonika.
– Teren je tvoj.

Sad stoji tu za pulpitom. Kosa joj se već osušila i sva ide u jednom pravcu, kao da duva vetar.

– Tema mog predavanja nije razumljiva sama po sebi – počinje. – Stoga smatram da je izuzetno važno da na samom početku izbor teme takoreći razjasnim, i da pomalo ekspliram o čemu je ovde reč.

Ima u njoj nekog nervoznog vibriranja, govori glasno, tvrdo, svaku reč baca među redove publike, kao da je to nekakva vaza ili pepeljara. Predavanje nije napisala unapred, barem ne rečenicu po rečenicu, u ruci drži beležnicu, kasnije će je prevrtati napred-nazad, tražiti nešto. Kao da je nešto brine, vidi se da joj razmatranje toga šta da istakne od onoga što stoji u nacrtu predavanja, koga da pomene, a šta da potpuno izostavi, predstavlja izazov. U njenim rečenicama sve je više bombastičnih atributa. Govori već otprilike deset minuta, dok shvatim da nemam pojma o čemu.

Oni što sede pored mene se sašaptavaju, naslućujem da psuju predavanje. *Putevi i stranputice u domaćoj praksi istraživanja o antisemitizmu*, stoji u programu. Ženino ime je Enike Berend. Docent je na fakultetu na kojem i ja učim. Nisam još čula za nju.

– Kao što to mnogi tvrde, i kao što smo – pauza – je l' te, već mogli da čujemo od Bele, antisemitizam danas u Mađarskoj nije salonska ideja, a čak ni oni društveni slojevi, koji su tradicionalno – pauza – tome naklonjeni, ne osećaju da bi njihove manje-više antisemitske poglede bilo pristojno

isticati pred drugima. Na veoma mnogo mesta i veoma često možemo – pauza – kako u studijama, tako i u novinama, pročitati i to da je imunski sistem značajnog dela društva pelcovan protiv antisemitizma.

Kao da samo okoliša oko sopstvene teme. Ne razumem da li tvrdnje iz studija koje navodi želi da podupre ili da opovrgne, ovo potonje zaključujem samo na osnovu toga što se na svaku rečenicu zaleće gundajući. Izvergla nekoliko reči, pa kao neko ko se zadihao, napravi pauzu. Potom se ponovo zahukta. Nasmehi se u nepravilnim vremenskim intervalima. To je onaj tip značajnog osmeha, kojim označava da pitanje koje je upravo pažljivo dotakla, stav koji je pomalo aljkavo zauzela nije potrebno razlagati, jer svi koji su tu prisutni razumeju, znaju o čemu je reč, i da je to upravo tako, nikako drugačije.

Delimično napušta odmereni naučni stil karakterističan za većinu predavanja, a praznine popunjava obrtima svojstvenim živom govoru. To mi se dopada, mada nisam u stanju da utvrdim da li je posledica ciljane pripreme ili je sklepano na brzinu.

– Usled nedostatka vremena, preskočila bih detaljno predstavljanje pomenute knjige – pauza – mada je to jedno užasno važno pitanje. I za ovakav tip antisemitizma pronalazimo veoma mnogo primera – pauza – na stotine. Hiljade.

Istrese nos, papirnu maramicu zgužva među listove beležnice.

Moderator ustane usred rečenice, ima podočnjake, kao onaj na kome upravo sada izbija celodnevni umor, na licu bolna grimasa, pokazujući na sat saopštava da uskoro ističe vreme, treba da se požuri. Enike Berend obećava da će od sada da se koncentriše na suštinu, žustro okreće listove, leti

papirna maramica, ali koga briga, ona mora da pronade one zabeleške, koje mora obavezno da ugura u minut i po koji joj stoje na raspolaganju. Uleće u potresan finalni sprint.

Posle nje ponovo govori neki muškarac. *Antropološke metode u sociološkim istraživanjima*, čitam u programu. Predavač je docent na katedri za sociologiju. Ni njega još nikada nisam srela. On je poslednji za danas, valjda zahvaljujući tome nastaju procepi u apatiji publike. Živnu svi oni koji su još ovde. Muškarac je srednjih godina, košulja i pantalone podjednako drap, dve stvari se stope u jednu, kao da je u kombinezonu. Oči mi se zaustave na njegovim izrazito spuštenim ramenima, gotovo vertikalnim. Prođe me jeza, obuzme gađenje, ali objašnjavam sebi da je to zato što je moj pokojni otac bio nastavnik fizičkog, koji je svim srcem i dušom proklamovao da telo na kome se vidi da se ne bavi sportom pod budnim nadzorom, zaslužuje prezir. Kad god bi na televiziji video gojazne političare, anoreksične filmske zvezde ili nezgrapne voditelje, uvek bi imao isti komentar: i ovaj je imao poštedu na fizičkom. Isto bi to rekao i za drap predavača, a zajedno s tim bi imao mišljenje i o društvenim naukama, ako ih predstavljaju ovakve amebe. Mada se ovaj pogrbljeni muškarac naspram univerzitetskih nastavnika činio pokretan, štaviše elastičan, često menja držanje tela, žustro gestikulira, istina, samo šakom, lakat, ruku, svesno drži podvučenu ispod pazuha, poput kakvog ponositog živinčeta. Dok analizira tamne strane kvantitativnih metoda istraživanja, smeška se kao učitelj, koji polako i s uživanjem dozira roditeljima andeoskog deteta da ih njihova zenica oka vara, da je zapravo đavo koji teroriše manje od sebe, a

nije ni toliko pametno, kako to oni zamišljaju. Jedan deo publike se smeška, nekolicina se povremeno nasmeje. Prelazimo preko detalja nekoliko istraživanja iz skorije prošlosti, u kojima se uglavnom pokušalo da se, ispitujući nekoliko hiljada anketiranih, izvede zaključak o ideološkim stavovima čitavog stanovništva, a predavač ubedljivim primerima potvrđuje da dobijeni rezultati stoje na nesigurnim nogama. Skoro da je nemoguće sastaviti upitnik, formulisati pitanja tako da ne damo prostora nesporazumima. Jedini ispravan put je rad na terenu, naravno ne u onom smislu kako su to zamislili osnivači kulturološke antropologije, a u kom to tačno, na to se već u ovom predavanju ne može osvrnuti, ali će se potruditi da za zbornik konferencije, ukoliko ne bude ograničenja u dužini, pošalje tekst koji će se baviti i ovim pitanjem.

– U završnom minutu izneo bih prednosti kvalitativnih istraživanja, u okviru njih prednosti rada na terenu, koje preporučujem za razmatranje i kolegama naviknutim na istraživanja na velikim uzorcima – kaže, ali utom iz publike iskoči jedna devojka, potom još jedna, pa još dve, te krenu prema podijumu. Ako se u prostoriji bilo ko pomeri, izađe, uđe, to čini pažljivim pokretima, kako ne bi ometao predavanje. Ove devojke se ne kreću tako. Glasno se izvinjavaju onima koje preskaču, zakašlju se, potom marširaju napred, kao da je podijum prazan i da one drže sledeće predavanje. Kad stignu dotle, dve stanu sa jedne strane predavača a dve sa druge. Muškarac na trenutak prestane da nabraja prednosti terenskih istraživanja, ali ubrzo nastavlja, istina, među njegove reči kao da su se uvukli znaci pitanja. Četiri devojke stoje u opuštenom raznožnom stavu, naspram publike. Poput četiri revolveraša s Divljeg zapada, na glavnoj ulici u nekom

vesternu. Niko se ne pita zašto to rade, kao da treba još nešto da se dogodi, da bi se moglo izjaviti kako ove devojkice ometaju predavanje. Jedna od njih iznenada uzvikne. Nije to uzvik, više nekakav borbeni vrisak. Na to devojkice sleva nadesno, jedna za drugom, sa sebe zbacе majice. Na grudima brižljivo upakovanim u brushalter, kao da su naškrabale natpis. Ponovo stoje nemo, nepokretno, kao da oni što sede u publici tumače pomalo zamrljana slova, što iz zadnjih redova uopšte nije lako, ali na talasima došaptavanja poruka stiže do nas istom onom brzinom kao da je mi sami čitamo. Na grudima prve devojkice stoji natpis MI, na drugoj SMO, na trećoj TAJ, na četvrtoj TEREN. Predavač čеka, glave spuštene u stranu. Potom pogleda u jednu od devojkica i upita:

– Jeste završile?

Tada devojkice sa natpisom istovremeno zavrište, pa poskakujući krenu oko podijuma, nešto poju, isprva tiho, potom sve glasnije, jedva da verujem svojim ušima, ali izgleda da stvarno ponavljaju *unga-bunga*.

– Šta hoće ove? – upita neko kraj mene.

– Unga-bunga? – upita drugi. – Je l' to neki vic?

– Opušteno – okreće se treći, dobro informisan. – Ovo je neka intervencija.

– Sada je već stvarno dosta – kaže predavač na podijumu.

Utom oni koji sede u prvim redovima poskoče, među njima i moderator, koji odrešito opomene devojkice da se udalje, neko na jednu od njih baci stolnjak, devojkice i dalje skakuću i viču, pa kad se već učini da ovome nikada neće doći kraj, jedna od njih ponovo zavrišti, na šta devojkice stanu, učute te izаđu jedna za drugom, poređane kao guske. Zatim tišina, predavač koji pognute glave stoji na podijumu, s dva prsta pritiska vrh nosa, kao da se tamo nalazi neki ventil, koji sada mora

da začepi, da ne bi iz njega izašao vazduh. Mogla bih da se zakunem da gleda mene u oči kad podigne glavu.

Za vreme pauze za kafu, komentarišemo veliki skandal koji se desio na konferenciji, pri tom polovina društva hvata maglu, kako će se kasnije ispostaviti na gradski bazen, što je, zapravo, razumljivo, jer je prošle godine osvojio nagradu za termalni bazen godine, a povrh toga, posle podne, posle četiri sata, karta je upola cene. Ostaju samo najmlađi i najstariji, i predavači iz sledeće sekcije. Sunčeva svetlost kasnog popodneva sve nas optoči zlatom.

Večernji prijem priređen je u restoranu u blizini gradske kuće. Osoblje naviknuto na venčanja poređalo je stolove u obliku slova U, na mesto mladenaca smestili su organizatore konferencije. Mi, ostali, možemo da se smestimo gde god želimo. Ipak se svako grupiše sa onima koji su mu slični po statusu. Mada ne osećam veliko zajedništvo sa onih nekoliko kolega sa grupe sa kojima sam došla na konferenciju, a valjda se i ostali tako osećaju jedni prema drugima, odnosno, verovatno i prema meni, ipak svugde idemo kao splepljeni, sve radimo zajedno, kao da po svaku cenu treba da sprečimo to da bilo ko od nas na trenutak ostane sam.

Dok čekamo na jelo, onima koji sede u mojoj blizini pričam o svom studentskom domu. Levente Vadkerti naspram mene gladi prazan tanjir, i sa sanjivim poluosmehom sluša to malo predavanje koje držim o ćudljivim navikama onih koji stanuju na našem spratu, kao i o užasnom stanju zajedničkih prostorija. U elementu sam, karikiram i deklamujem, ne uzdržavam se ni od manjih i većih preterivanja i neuobičajenih asocijacija. Oni blizu mene se smejuje, Leventeov kažiprst i dalje luta po rubu tanjira. Dobro su mi poznate ruke takvog tipa, i uopšte mi se ne dopadaju. Kao ni njegova

ovalna pubertetska glava. Simpatičan mi je, ali me prođe jeza od pomisli na to da ga zaljubljeno izljubim po čitavom telu, od vrha glave do kraja palca.

To da je zaljubljen u mene, znaju i moje kolege sa grupe, što pobuđuje opštu radost. Možda zato što vide koliko ne bismo išli jedno uz drugo, kada bismo bili par. Ili upravo suprotno, da bismo i te kako išli jedno uz drugo? Ili im je komično to što Levente ne krije svoja osećanja, štaviše, hvali se njima? To je nesumnjivo komično, ali mene ipak plaši, naročito kada me ubeđuje u to da ću jednog lepog dana i ja uvideti da je on onaj pravi za mene. Zašto bih to uvidela? Da li Levente zna nešto što ja ne znam? Ne zna, ali na taj način pokušava da manipuliše? Šta će biti ako mu to uspe? Uznemiri me što je toliko siguran u našu zajedničku budućnost. Uzalud se trudim da iz sebe isklistiram sujeverje moje porodice, ne mogu a da se ne bojim kletvi, proricanja, crne magije reći.

Levente se još pre nekoliko godina takmičio u vaterpolu, što se i vidi na njemu. Da sam onomad došla kući sa ovako stasitim momkom, otac bi mi se rasplakao od sreće. Vaterpolo bi mu naročito imponovao. Istina, pošto u Bekašmederu nema bazena, dok je bio živ otac nije ni mogao da se nada vaterpolisti. A ni sportisti. Ali zašto neko zameni vaterpolo sociologijom? Prema onome što je Levente rekao, ovde se obreo zahvaljujući nizu slučajnosti. Video je, na primer, na drugom programu neku kasnu večernju emisiju, iz koje je saznao ono o čemu ranije nikada nije razmišljao, da je svet takmičarskog sporta korumpiran i da za čovekovo zdravlje nije dobro opterećivanje na tom nivou. Zamislio se nad time. Nakon toga se Leventeova baka, kao poklon svom unuku za rođendan, pretplatila na neki društveno-književni časopis. Još

iste te godine, Leventeov razred dobio je novog nastavnika istorije, koji je, za razliku od prethodnog, bio odličan pedagog. Sa tim nastavnikom istorije Levente je mnogo razgovarao, od njega je prvi put čuo za sociologiju. Prva pomisao bila mu je da to mora da je jedna grana medicine, priznao mi je smejući se i ja sam se smejala sa njim.

Levente ne zna šta zapravo znači slučajnost. Ne zna, jer mu nisam ispričala da ja još ni na maturi nisam čula za sociologiju, i da sam se pripremala za to da idem da perem kosu u obližnjem frizerskom salonu, jer mi je majka obećala da će mi to srediti. Levente je u zimu mislio, možda još uvek to misli, da sam iz Segedina, da sam pametan ali lenj potomak neke segedinske porodice intelektualaca. Ne znam zašto to misli, ali nije me briga. Nemam običaj da govorim o Bekašmeđeru, jer ne želim da vidim u očima prestravljeno zgražavanje. Ako me neko pita, ne prećutkujem, ali srećom tako nešto se retko dešava.

Nakon što iznesu večeru na momenat se udubimo u jelo, pa Levente počne da prosipa tračeve o predavačima koje smo čuli na konferenciji. Dobro je informisan, zato što je dobar sa više profesora. On je onaj tip koji nakon predavanja pride predavaču, započne razgovor, oduševljava se, trti se. Po meni je to neprijatno, po njemu nije. Izgleda da nije ni nastavnici, smeškaju mu se, znaju kako se zove, pozdravljaju ga na hodniku. Deo priča sam već čula, neke i više puta, ali se smejem i sada, jer Levente ume dobro da pripoveda. Našu ekipu s koca i konopca zbližava večera tokom koje smo se sve vreme smejali. Kao da smo stvarno na venčanju, konobari neumorno iznose pred nas jela i alkohol. Iće i piće koje traje satima počne da deluje, dospevamo u omamljujuće dugačku sadašnjost, život je lep, noge nam trnu, lica gore, pulsiramo i

odajemo narandžastu svetlost, poput prozora sa narandžastim staklom, narandžaste lampe i narandžaste lamperije.

Ne znam od kada je tu, ali već za desertom pokraj Leventea sedi neki muškarac, dežmekasti meda, nadugačko priča nešto, rukama živahno gestikulira. Ništa ne čujem, velika je graja, čuje se i muzika, uz koju neki iz društva već plešu.

Levanteov novi ortak liči mi na junaka starog crtanog serijala, kuće Draguljče, kako se cereka uvukavši glavu među ramena. Isto tako se cereka i ovaj muškarac, a usput priča li priča, s vidljivim uživanjem izbacuje reči iz usta, lopata jezikom kao da svaku reč još jedanput proguta, pre nego što je pošalje na put. Sad Levente odgovara, a ovaj drugi klima glavom, smeju se. Nakon nekog vremena, primetim da obojica gledaju u mene.

– Šta je bilo? – upitam.

– Sedi malo bliže! – dere se muškarac, i onda mi se složi slika, konačno shvatim da njih dvojica već duže vreme razgovaraju o meni, odnosno o ljubavi koju Levente oseća prema meni i da je to isti onaj muškarac koji je posle podne opisivao vrline kvalitativnih i kvantitativnih istraživanja. Potom, to je onaj dotični Bogdan – Levente mi je spominjao da i on izlaže – čija sva predavanja Levente pohada, na koja je zvao i mene, ali ja nisam išla, jer me je toliko nerviralo Leventeovo histerično oduševljavanje. U sekundi spoznaje u meni se odigrava poseban proces. Kad shvatim ko je on, patuljak kakvim sam ga do sada smatrala, jednostavno nestane, oblik mu se izduži, lice dobije karakter, čitava pojava postane nekako frapantna. Takođe je zbunjujuće to što se istovremeno i moje telo izduži, grudi isprse, usta napuće. Nisam ja tako odlučila, ne želim ja da se izvučem, ne želim ja da gledam svetlučavim očima ovog muškarca, ovog docenta, koji mi se upravo obraća, i to tako neposredno, kao da smo ortaci.

Levente je čitave godine govorio o njemu sa ushićenjem, Bogdan je rekao ovo, Bogdan je rekao ono, po Bogdanu, sociologija je u krizi, potrebna je fleksibilna nauka o društvu, jer se društvo konstatno menja, jedno društvo ne može se opisati brojevima, kao što to tvrde veliki oci sociologije, mada već i oni naslućuju da se u sistemu potkrala greška, ali se boje da se suoče sa problemom, te drtine karijeriste zanima samo to kako da dospeju do aktuelnog lonca s mesom, i da na vreme pruže svoju bednu porcijicu. Ali mene uopšte nije interesovalo ovo prosipanje emocija, nisam obraćala pažnju, pustila sam da prođe kraj mene, kraj sebe sam zamišljala nekog mladog, suvonjavog asistenta, nekog preterano revnosnog profesorčića, kao onog na čija sam uvodna predavanja išla, bio je jedva nekoliko godina stariji od nas, čitav semestar je mucao, pa posle oborio tri četvrtine grupe. Mislila sam da je Levente takav lik odabrao za predmet svog intelektualnog divljenja, ali jedan docent, to je nešto sasvim drugo.

– Hteo sam samo da kažem – dobacivao je nadvijen preko stola Tamaš Bogdan, nakon što sam se povukla bliže njima – da ovog frajera očekuje svetla budućnost!

Levente, sav crven u licu, duva nos, klibereći se klima glavom, prikriveno pokazuje na profesora i govori:

– On je mortuus pijan!

Tamaš Bogdan me gleda kao da sam Leventeova devojka, što mi za sada ne smeta. Traži od mene da mu kažem kako mi se čini konferencija. Zanima ga moje mišljenje. Počnem sa tim da moram da priznam kako nemam sa čim da poredim, jer je ovo prva konferencija na kojoj učestvujem, te pohvalim izbor mesta održavanja, a zamenika gradonačelnika koji je otvorio događaj okarakterišem kao simpatičnog. Smatram da

je odlično što je došlo tako mnogo ljudi. I predavanja su bila zanimljiva. Novorođenčetu je svaki vic nov, dodajem.

Posle toga, Bogdan priča anegdote sa raznih konferencija, imitira način izlaganja nekih značajnih istraživača, univerzitetskih profesora, direktora instituta, iskarikira čak i samog sebe. Previjamo se od smeha. Na osnovu njegovih karikatura, čini se da je uistinu empatičan posmatrač, oštrog oka, dopada mi se to što ume da posmatra sa strane i sebe i okolinu, ali njegov pogled ni u kom slučaju nije podrugljiv i uvredljiv. Počinjem da razumem zašto ga Levente toliko voli. Priča nadugačko, sve teže pratim njegov monolog, piće mi je već udarilo u glavu, a i muzika je sve glasnija. Kolege ponekad pogledaju prema nama, valjda se čude kako to da jedan profesor tako dugo razgovara sa nama, kao da nismo mali brucošćići.

Lice Tamaša Bogdana je pomalo bucmasto. Možda me ipak podseća na neku vevericu koja je mnogo porasla. Pogled mi se ponovo zaustavi na njegovim spuštenim ramenima, ali koliko ga sad drugačije gledam nego posle podne. Oblik noktiju na njegovim mesnatim rukama izgleda mi izrazito lepo. Nisu ni mali, niti suviše veliki. To je dosta retko. Redovno sebe uhvatim u tome da posmatram intenzivne pokrete dve ruke. Prsti čas vibriraju u vazduhu, čas su položeni na sto, sa obe strane tanjira, iznenada poskoče, sviraju klavir, mašu, pišu brojeve, pognu. Desna ruka se neko vreme igra sa viljuškom, zatim sa kašikom, potom opet sa viljuškom. I Bogdanova mimika je upadljivo raznovrsna, istina, mora biti da to primećujem zato što pažljivo motrim njegove gestove i mimiku, pošto mu glas jedva čujem. Žmirka, krevelji se, pravi grimase, trzaju mu se obrve, zapravo mu se i nos mrda, nos mu se neprestano mrda, do sada to nisam zapazila, ali nakon

što sam primetila, ne mogu da zaboravim. U svakom slučaju, o čemu god da upravo govori, uvek osetim kad se čuje neki štos. Vrlo često se čuje neki štos. Tada se Levente i ja ponovo smeјemo okrenuti jedno prema drugom, i pogledom jedno drugom poručujemo da je ovaj Bogdan jedan strava lik.

Zaćuti baš u pauzi između dve numere, kako bi uto-
lio žeđ velikom čašom limunade. Guta velikim, glasnim gutljajima.

– Izvinjavam se ako je indiskretno pitanje – okreće se Levente prema profesoru, kome se na reč indiskretno u pogledu ogleđa malo iznenađenja. – Hteo bih samo da pitam, ko su bile devojke koje su skinule majice?

Tamaš Bogdan spusti čašu, sklopi ruke, preplete prste. Ima nečeg bapskog u tom nizu pokreta, zbog čega imam osećaj da vidim nešto što ne bih smela, i da je naše poznanstvo već postalo suviše neposredno.

– One? – pita posle kratke pauze. – Pretpostavljam da su to feminističke sledbenice Berendove.

Žene koja je oprala kosu u toaletu gradske kuće. Njene *feminističke sledbenice* su odgovorne za taj specifičan igrokaz? Dok u otupelom stanju analiziram popodnevene događaje, najviše me čudi to što se *intervencija* u suštini uklopila u program konferencije, kao da nema ničeg prirodnijeg od toga da četiri učenice u brushalterima, uz unga-bungu, skakućući kao Indijanci, poskakuje oko govornice. Nije izazvalo veliki skandal, niko nije pobegao uznemiren, a gledano ovako s distance, nije jasno da li je to zaista bila provokacija, kako sam to prvobitno mislila, da nismo ipak videli neku pozorišnu predstavu, koja je iz programa izostavljena samo zato da bi

faktor iznenađenja bio jači. Možda su u tome učestvovali i oni koji su od devojaka tražili da se udalje.

Može biti da su te feminističke sledbenice tu u restoranu, verovatno se tu provode zajedno sa nama. Vadim naočare iz torbe, i stavljam ih na nos. Ni sa njima ne vidim baš dobro, i uzalud pažljivo gledam naokolo, ne mogu da dokučim da li se članice četvorke nalaze među ljudima u prostoriji. Na onoj krivini stola u obliku slova U, koja se nalazi dalje od mene, u oči mi upada jedna devojka, starija nekoliko godina od mene, te počinjem da sumnjam da bi ona mogla biti jedna od njih, zato što prepoznam da je žena koja sedi dve stolice dalje, Enike Berend. Kosu koja štrči na sve strane povezuju naočare za sunce gurnute na vrh glave. Među njih dve upravo se stropoštao jedan od profesora koji će mi predavati, neki krakati, stariji muškarac, o njemu znam samo toliko da, poput mene, i on ima dva prezimena, prvo, kojeg se više ne sećam, komplikovano je, a drugo je obično. Staro, komplikovano prezime majke koja potiče iz aristokratske porodice, uzeo je nakon promene režima, a po Leventeu, ceo fakultet mu se smeje jer je od tada promenio i spoljašnjost, pustio je gizdave brkove, držanje mu je postalo samouvereno, nosi prsluke a kravatu vezuje kao lord Bajron, zaista izgleda kao neki grof koji se izgubio u vremenu. Počinje da priča sa devojkom za koju sumnjam da je jedna od onih unga-bungi, međutim, devojka stavi ruku na usta i izleti iz prostorije. Muškarac gleda za njom uplašeno, kao da se boji toga da je on prouzrokovao tu neočekivanu muku, pogled mu luta tamo-amo, između stolice koja je sada prazna i vrata prostorije. Baci pogled na Enike Berend, koja kaže nešto, verovatno ga umiruje, da je devojci pozlilo od pića, te ga ponudi cigaretom.

Odem i ja do toaleta, ali ne sretnem devojku od malopre. Dugo pijem vodu iz česme. Kad se vratim, smestim se sa one

strane stola na kojoj sede Levente i Bogdan. Privučem stolicu, i ljuljam se oslonjena na noge spojenih stolova. Levente upravo priča kako je napisao jedan od domaćih zadataka kod Bogdana. Najradije je radio noću, što je njegova majka po svaku cenu želela da spreči, te je stoga pribegavala svakakvim smicalicama, uveče bi mu skuvala litar čaja od neke biljke za smirenje, posle večere mu nudila valerijanu, posteljinu mu zamenila mekšom i tako dalje. Bogdana odlično zabavlja ta neobična priča, u jednom trenutku dodaje: *poznata nam je tvoja majka.*

Uskoro saznajem i to da Levente iz nedelje u nedelju Bogdanu podnosi izveštaj o razvoju našeg odnosa, zajedno mudruju o tome koliko je još preostalo dok me konačno ne osvoji, osim toga, Bogdan svog mladog kolegu opskrbljuje savetima. Kako razgovor skreće prema privatnom životu, Bogdan sve češće sebi dozvoljava masne šale. Jedan deo njih odnosi se na ona potonja vremena, kada ćemo Levente i ja već biti par, te od sreće nećemo ni ustajati iz kreveta. Levente je ljubičast u licu, već se guši od mnogo smejanja, ja se smeškam, s jednom obrvom podignutom u stranu, čime diskretno izražavam svoje sumnje, a istovremeno ipak ne sprečavam šalu. Dok pred nas baca slike o našoj budućnosti, padaju mu na pamet priče o sopstvenoj prošlosti, o prvoj devojci, zatim o drugoj, koja je kasnije postala njegova žena, od tada su se razveli, dodaje, te na moje iznenađenje počinje da priča o tome koliko mu je seksualni odnos sa prvom devojkom bio slobodan. Da ih je, iako su bili pubertetlije, grejalo uzbuđenje otkrivanja i ljubavna žudnja, a sad se već čudi tome kako u njihovom odnosu nije bilo tabua. Rado bih ga upitala zašto su raskinuli, ali ne smem. Zatim ide dalje, tu prvu devojku naziva izuzetkom, naime, kasnije je naučio da, u seksualnom pogledu, žene vrebaju ozbiljne opasnosti, njima

prevlada puritanstvo, otuđe se od seksa, što naravno nije samo njihova greška, to je i sociološko pitanje, ali konačno, govorimo o tipičnoj ženskoj sudbini, koju treba izbegavati, i ako može da mi da savet, kaže i pogleda u mene, bio bi taj da ne budem frigidna, eto toliko.

Ako bi me sada upitao za mišljenje, ne bih mogla da beknem. Ali on se ne zaustavlja, nastavlja dalje, bez daha, usput ponovo počinje da jede, guta hladne ostatke hrane, i neprimetno se vraća na polemisanje o dimenzijama i neobičnom obliku sopstvenog kurca. Od zbunjenosti, rakiju pijem iz čaše za vodu. Koliko tuge je njemu u pubertetu prouzrokovala ta krivinica, nije mogao da shvati zašto nije prav, već je, malo preterujući, skoro pa kukastog oblika, ali, pazite sad to, taj nedostatak kasnije se ispostavio kao prednost.

Usred rečenice neko ga lupka po ledima. Može biti neki stari kolega, Bogdan se uspravi, potapšu jedan drugoga, razgovaraju. Levente i ja neko vreme ćutimo, čekamo da ponovo sedne. Prolaze minuti. Zatim igramo papir – kamen – makaze, ni tada još ne govorimo ni o čemu, ni o temama koje su upravo bile razmatrane.

Zatim u jednom momentu primetim da je Bogdan nestao. Imam osećaj kao da već danima sedimo u ovom restoranu. Trebalo bi da krenem na noćenje, ali po mom satu je tek pola deset. Čujem da se Levente oglašava, kaže kako Bogdan nije uvek ovako opscen.

– Jesi ti razumeo ko su feministkinje Berendove? – upitam ga.

Gledam u Enike Berend. Još uvek sedi tamo, na drugom kraju stola, i pušeci cigaretu sluša troimenog koji pored nje nešto objašnjava, koji sad već govori čitavim telom okrenut ka njoj, izraz lica joj odaje beznadežnost, povuče još jedan,

poslednji dim iz cigarete dogorele do kraja, potom je neusiljenim pokretom ugasi u pepeljari. Enike Berend posegne za muškarčevim pikavcem koji se još uvek dimi, te ga ugasi, a i ne gleda u tom pravcu. Sad shvatim da još uvek nosim naočare.

Levente se nasmeje.

– To je genijalno! Spopao ju je legendarni Nađ-Sentivanji! Imam osećaj da bi trebalo da znam ko su ti ljudi.

– Ne podnosim te mis žene – kaže Levente.

Nisam navikla od njega na tako nadmeni ton. Obično ni o kome ne iznosi mišljenje, barem ne preda mnogom. Uglavnom bira reči, obazriv je, često se brine da slučajno ne prevali preko usta neku glupost. Istina, večeras se to na njemu ne vidi.

– Mis? – upitam.

– Istovremeno flegmatična i snob – odgovara nakon kratkog razmišljanja.

– To nije tvoje mišljenje – šapućem. Ne razume, ili ne čuje.

Enike Berend spolja ne izgleda kao mis, ako ja uopšte znam šta znači to mis. Oprala je kosu u toaletu gradske kuće, i sada strpljivo sluša navodno zamornog troimenog, to jest Nađ-Sentivanjija. Ne čini mi se previše dobre volje, izraz lica joj je zaista flegmatičan dok sve jače izbacuje dim. Naočare sklonim u tašnu.

– Čuj, Levente, ja ne znam ko je ta žena – kažem možda pomalo tvrđe nego što bi to trebalo.

– Pa Enike Berend – odgovori Levente.

– Ali zašto bi ja trebalo da znam ko je ta Enike Berend? – uzvraćam pitanjem.

– Predaje na fakultetu, zato – kaže. Potom tiše dodaje – Bila je Bogdanova ženska.

– Naslućivala sam – odgovaram, mada uopšte nisam naslućivala.

Levente klima kao da se slaže. Zatim, a da ga ništa nisam pitala, počinje da priča o njoj. U srednjim je tridesetim, pripadnik izgubljene generacije, dok Bogdan to nije samo zato što je za desetinu godina stariji od Berendove. Šta znači to izgubljena generacija ne znam, ali i ne pitam. O Berendovoj treba znati to da je notorna kurva društvenih nauka.

Ne znam da li sam ikada čula iz Leventeovih usta reč kurva. Mora da sam ga pogledala sablažnjeno, jer me mucajući uverava da je Enike Berend zasluženno stekla tu titulu. Jeste, jeste, to je opšte poznato, kaže Levente, tokom svoje karijere se spandala sa čak dva svoja profesora zarad raznih pozicija, a sada se razmeće pred svojim muškim učenicima. Kako prolazi hodnikom, kako bruji po amfiteatru, kako iskoraci iz zgrade fakulteta, kako ulazi u auto zabacujući kosu, ali kosa joj je kratka, ubacujem se, ranije je bila dugačka, kaže Levente, dakle na svoje učenike baca takve poglede, da je oni prate kao zombiji. Inače je potomak neke budimske porodice intelektualaca, gde su svi neki značajni ljudi, tako da verovatno i ona mora to da bude. Ali sa takvom zaleđinom, nije tako teško ostvariti se. Znaš, to su ti oni tipovi ljudi koji konstantno slave sopstvenu genijalnost, svaki čas se prenemažu kako su im genijalna deca, kako su im genijalni unuci, a na izlet idu u analizu; kada neki savremeni pisac podrigne, onda to oni uvek prvi saznaju, potom i rasprave za stolom, dok večeraju. Inače, Berendova nema nijedno istraživanje normalno sprovedeno do kraja, samo nekoliko postmodernističkih silabusa i četvrt napisane knjige, ali sudeći po zlim jezicima, već joj greju stolicu predsednice Mađarskog sociološkog društva.

– Kako može biti član izgubljene generacije, ako će sa tri-deset i nešto godina biti predsednica MSD-a?

– Ne u tom smislu izgubljena – odmahuje Levente. – Njena generacija je odgajana još u prethodnom režimu, ali dok je diplomirala, upravo su počinjala nova vremena, dakle ti ljudi se ni u jednom režimu ne osećaju sasvim kod kuće, mladost im je pomerena, a veliki deo njih nije mogao da se zaposli, da osnuje porodicu, kao generacija koja je starija od pet do deset godina.

Razumem, ali i ne. Verovatno i Levente isto tako.

– A ko su njene feministkinje?

– Pretpostavljam, njene učenice.

Kasno je, i staro i mlado sa konferencije se vraća na noć-nje. Ležim na stolu za pingpong, raširenih ruku, nogu i pevam. Kolege sa grupe skakuću oko stola, kopirajući scenu sa tenisom iz filma *Uvećanje*, okreću se bez lopte. Kad pogode zamišljenu loptu, cokću jezikom, zamišljenim reketom zama-huju širokim pokretom, imitirajući usporeni snimak, pokušavaju teška bacanja. U jednom momentu primetim da se među igrače ubacio i Tamaš Bogdan, štaviše, nakon nekog vremena, i Nađ-Sentivanji igra vazdušni pingpong. Zaspim, sanjam. Kad dođem k sebi, igra je već prestala, sa jedne plastične, bele stolice pored stola strovali se Tamaš Bogdan, tu je čak i sama Enike Berend, meni okrenuta leđima, oslonjena o sto, gleda u Tamaša Bogdana i izbacuje dim. Ustanem.

– Godina je dvehiljadita, i ja imam tačno dvadeset godina – kažem.

– Čestitam od srca – kaže Enike Berend, a ne pogleda me. Daleko od sebe ugasi pikavac, i krene prema drvenim kućicama.